

ХУДОЖНІ РЕМІНІСЦЕНЦІЇ В КНИЗІ АРТУРА ДРОНЯ «ГЕМІНГВЕЙ НІЧОГО НЕ ЗНАЄ»

Наталія Вівчарик, Христина Боровська

Карпатський національний університет імені Василя Стефаника;

76000, м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57;

e-mail: vivcharik@ukr.net

У статті досліджено художні ремінісценції в книзі сучасного українського письменника А. Дроня «Гемінгвей нічого не знає». Проілюстровано, що назва збірки, а також заголовки оповідань та есеїв символічні, містять як прямі, так і опосередковані паралелі, зокрема з творами світової літератури, а також біблійні перегуки. Відтак створюється контекст, який допомагає підкреслити причини виникнення та жорстокість сучасної війни. Реалістичність опису подій, прототипи героїв, діалогічність викладу вказують на потребу автора художньо осмислити і оприятити власний досвід, отриманий на війні, зафіксувати факти, свідчення як військових, так і цивільних осіб. Імена-позивні, промовисті заголовки, символічні деталі містять приховані смисли і сприяють розширенню проблематики.

Ідейно-художній аналіз малої прози зі збірки А. Дроня «Гемінгвей нічого не знає» ілюструє, що письменник прагне відобразити трагедію війни через зображення життя як конкретної людини, так і глобальних змін, викликаних цими трагічними подіями. Через промовисту назву збірки, творів, які до неї увійшли, автор спонукає читачів до роздумів про суспільно-політичні передумови виникнення воєнних конфліктів, торкається проблеми героїзму і втрати, збереження національної пам'яті про тих українців, які змінили хід історії, чинячи спротив тоталітаризму, відстоюючи демократичні принципи.

Ключові слова: *сучасна українська література, ремінісценції, проблематика, тема, автор, образ, війна, герой, символ, деталь.*

Постановка проблеми, аналіз досліджень. *Воєнні події, пов'язані з насильством, втратами, боротьбою за виживання, потребують не тільки документальної фіксації, а й художнього осмислення, бо в такий спосіб допомагають авторам і читачам пережити травматичний досвід.*

В українській літературній традиції тема війни має глибоке коріння, адже сягає ще літописних часів і проходить крізь усі періоди аж до сучасності. Мілітарна тематика в літературі найчастіше ставала реакцією

на конкретні події та виклики. Саме так з'явилися твори про Першу світову війну (Т. Бордуляк, С. Васильченко, О. Маковей, В. Стефаник, О. Турянський, Марко Черемшина), про національно-визвольні змагання (О. Бабій, Р. Купчинський, Ю. Липа, Ю. Шкрумеляк), події Другої світової війни (О. Гончар, А. Дімаров, О. Довженко), а зараз – про російсько-українську війну (О. Деркачова, А. Дронь, С. Жадан, О. Забужко, М. Кривцов, А. Любка, О. Слоньовська, Б. Томенчук, А. Чех, Я. Черногуз та ін.). Кожен із авторів не лише віднайшов свою особливу модель художнього зображення воєнних подій, а й переосмислив певні історичні моменти, зберіг і передав їх як пам'ять для наступних поколінь читачів та авторів. Воєнні проблеми, породжені ними конфлікти не тільки лягають в основу художніх творів, але й викликали різноаспектні наукові дискусії.

До осмислення феномену пам'яті в контексті історичних подій, зокрема воєнної тематики в доробку українських письменників, звернувся С. Хороб, який у 2022 році упорядкував антологію української прози про події Першої світової війни «...Бо війна війною...» та написав розлогу передмову до цього видання [11]. У збірнику праць Міжнародної наукової конференції «Війна і література» (27-28 квітня 2023 р.; відповідальний редактор – В. Поліщук) висвітлено найрізноманітніші аспекти мілітарної тематики в українській літературі. Протягом останнього десятиліття з'явилося чимало досліджень (О. Бондарева, Н. Герасименко, Л. Горболіс, Т. Гундорова, Я. Поліщук, О. Пухонська, М. Рябченко, О. Шелюх та ін.), присвячених темі війни в творчості сучасних авторів. Художні тексти, написані українськими письменниками, перебувають у діалозі з попередньою традицією, але водночас формують нові естетичні й жанрові підходи.

Книжка А. Дроня «Гемінгвей нічого не знає» тільки нещодавно побачила світ, але короткі огляди, інтерв'ю, інформація про презентації, читацькі відгуки, вказують на зростання популярності цього письменника та потребу розгорнутого наукового аналізу його творчості, що й зумовлює **актуальність** нашої розвідки.

Мета нашої статті – проаналізувати художні ремінісценції та символічність образів у книзі А. Дроня «Гемінгвей нічого не знає».

Об'єкт дослідження – збірка малої прози «Гемінгвей нічого не знає».

Предмет дослідження – ідейно-художні особливості творів А. Дроня, які ввійшли до книги.

Щоб реалізувати поставлену мету, нами визначено такі **завдання**: проаналізувати ідейно-тематичний зріз книги, жанрову специфіку творів, поетику заголовків, засоби характеротворення.

Для досягнення мети застосовано такі **методи** дослідження, як історико-літературний (використано з метою охарактеризування дослід-

ницького контексту); герменевтичний (за його допомогою проаналізовано художні твори, здійснено їх ідейно-тематичний та стильовий аналіз); частково біографічний (ілюструємо як сучасні виклики, життєві перипетії впливають на творчість автора), елементи аналізу та синтезу (використано з метою опрацювання теоретичних, історико-літературних та літературно-критичних видань).

Виклад основного матеріалу. Як зазначає Л. Горболіс, воєнні тексти формують не лише естетичний досвід, а й певну світоглядну єдність у суспільстві, адже від «початку війни на сході нашої держави український читач змінився, як, власне, й автор, який продовжує бути активним учасником різноманітних процесів в Україні. Вступаючи в діалог із читачем, сучасний автор має спільні з ним погляди, наприклад, щодо агресії Росії [3, с. 126]. Сучасна воєнна проза поєднує документальність із художністю. Важливо, що література тут виступає не лише як мистецтво, а й як спосіб спільного переживання війни. Так з'явилися антології «Війна 2022: щоденники, есеї, поезія», «Мотанка» (репрезентує жіночий досвід проживання війни), «Діалоги про війну», а також письменники поширюють власні твори або їх уривки у соцмережах, зокрема на особистих сторінках. Р. Харчук слушно зауважила, що правдиво про війну можуть написати тільки її учасники, і так буде «чесніше і природніше» [10].

Митці, які осмислюють воєнні події, використовують найрізноманітніші способи спілкування, щоб «ословити» власні почуття і знайти свого реципієнта. В. Смолянюк вказує, що «мілітарна (воєнна) культура, будучи елементом загальносуспільної культури (її субкультурою), являє собою сукупність елементів суспільної свідомості та духовного життя, які пов'язані з воєнно-політичними, воєнно-економічними, воєнно-соціальними та ін. процесами» [9, с. 89]. Сучасна українська література про війну характеризується реалістичністю зображення, документальністю, психологізмом, а також інтертекстуальністю. Звернення до інших літературних текстів, алюзій та ремінісценцій розширює горизонт прочитання. У збірці малої прози А. Дроня «Гемінгвей нічого не знає» простежуються ремінісценції з відомим автором, який теж описав воєнні події. Заголовок набуває особливого значення ще й тому, що письменник виходить за межі українського досвіду, активізуючи загальнолюдський контекст, проводячи паралелі між різними історичними періодами, котрі пов'язані з воєнними подіями, проте різняться способом ведення війни. У ХХІ столітті з'явилися нові технології і відкриття, які змінили тактику ведення бою. Ремінісценції спрацьовують не лише як художній прийом для розширення контексту, творення нових сенсів, але й актуалізують біографічні аспекти. А. Дронь один із тих, хто пішов на війну добровольцем, тому письменник описує пережиті події. Автор згадує своїх побратимів, їх долі, а також пише про тих, кого зустрічав.

М. Рябченко пропонує використовувати таку дефініцію, як «комбатантська проза» (франц. *combattant* – воїн) щодо текстів, які пишуть автори, перебуваючи на фронті, місцях бойових дій, несучи службу (воюють або перебувають у військовому резерві) [7, с. 63].

А. Дронь доволі молодий (йому 25 років), проте його біографія вже стала своєрідним втіленням патріотизму і героїзму тих, котрі, не маючи військової освіти, з власної волі пішли захищати Україну. Артур здобув фах журналіста в Львівському національному університеті ім. Івана Франка, добровільно вступив до лав 125-ї окремої бригади територіальної оборони ЗСУ, воював як піхотинець на одному із найскладніших напрямків. Більшість таких добровольців залишаються невідомими, хоча щодня дивляться в очі смерті. Книга «Гемінгвей нічого не знає» А. Дроня відкрила читачам безпосередній досвід автора, його «проживання» найважчих випробувань. Письменник не вигадує сюжетів і не намагається створити художній образ «ззовні»; натомість його тексти іноді нагадують сеанси психотерапії, що мають допомогти зрозуміти власні дії, осмислити травматичної події: «Ти розказуєш одну і ту саму історію в деталях знов і знов, постійно згадуєш щось, додаєш. Воно стрьомно, але так мозок опрацьовує спогади. Переносить їх із травматичної пам'яті в біографічну. Тоді вони менше мучать» (Кеша, побратим) [4, с. 5]. Уже ця цитата вказує на автобіографічні аспекти. А особисті переживання автора і героїв передано через такі основні художні засоби, як повтори або свідоме повернення до тих самих подій, героїв (і це не про неусвідомлюване накопичення чи тавтологію, а про рису стилю, особливість оповіді), уривчастість, фрагментарність, потік свідомості, що властиво загалом для «комбатантської прози».

У своїй книзі А. Дронь часто цитує людей, які вплинули на його формування як сильної особистості. Ці спогади репрезентують критичні моменти і ті переживання, які стали викликом для нього і його побратимів. Одним із прикладів цього служить введення у текст діалогу, що нагадує запитання психотерапевта, який, як можна здогадатися, діагностує психологічний стан, а також імпліцитно наштовхує на філософські висновки читачів: «Чим ця історія відрізняється від попередньої? У цьому ключ» [4, с. 5]. У такий спосіб розповідь про війну – це не просто спогад чи художній текст, а шлях до особистого зцілення після пережитих подій.

Цінність такого письма підкреслюють і літературознавці. Наприклад, В. Єшкілев наголошує: «Письменник стосовно війни є чимось вторинним, тобто спочатку ця людина буде солдатом, воїном, а за деякий час стане письменником» [5]. Схожої думки дотримувався і Г. Белль, німецький письменник та ветеран Другої світової війни. У своїх есеях він писав про «право письменника на фронтову правду», адже література може показувати війну не як т. з. героїчний міф, а як досвід руйнування

людини й світу [див. 13]. Цей підхід суголосний із сучасною українською воєнною прозою. Цінність такого художнього тексту полягає не у формальному факті участі письменника у воєнних подіях, а в тому, що він прожив цей досвід і зумів його втілити в літературному творі.

Н. Герасименко вважає, що серед художніх текстів, які розповідають про воєнні події, можна виокремити «високу», «масову» і «межову» літературу. На думку дослідниці, для «високої літератури» характерним є те, що дія «відбувається переважно в ментальній площині: здебільшого йдеться про те, як під впливом історичних переламних подій (війни) у людей відбувається переоцінка суспільних і внутрішніх цінностей, запускаються процеси само- та національної ідентифікації» [2, с. 46]. Назва книги А. Дроня «Гемінгвей нічого не знає» вказує на активний діалог із класичною літературою про війну, відкриваючи для українського читача новий рівень прочитання, зважаючи на виразні ремінісценції. Літературознавці (Т. Денисова, Р. Довганчина, Е. Некряч, Н. Тимків, М. Фока) вказують, що для ідіостилю Е. Гемінгвея характерним є використання «принципу айсберга» (письменник сам вжив цей вислів), адже найважливіша частина тексту може залишитися «недомовленою», проте легко прочитуватися поміж рядками. Це характерно і для прози А. Дроня, адже читач має зрозуміти контекст, провести паралелі, заглибитися в підтекст. За Ю. Крістєвою, «текст не є замкненою у собі розповіддю, він перебуває у комунікативному зв'язку з іншими текстами (зв'язок за моделлю текст/контекст)» [цит. за 8, с. 260].

Із назви збірки А. Дроня «Гемінгвей нічого не знає» відразу прочитується воєнна проблематика, яка сягає минулого століття і вписує сучасний український досвід у широкий історичний і культурний діалог, але водночас відходить від «канонізованого» західного «образу війни». Читач відчуває уявну полеміку українського автора з класиком світової літератури Е. Гемінгвеем, чії твори про війну сформували певні уявлення про неї, фронтовий досвід [див. 10]. Обоє письменників пов'язує те, що вони пішли на війну добровольцями, їх художні тексти викристалізувалися саме з пережитих трагічних подій: це не абстрактні бої, а конкретні історії втрат. Письменники вказують на незворотність змін у внутрішньому світі людини, її емоційних реакціях і переживаннях. Наприклад, у збірці малої прози «Переможець не отримує нічого» Е. Гемінгвея наявні епізоди, де смерть і каліцтво стають буденністю, а ставлення до них уже не таке, як на початку війни.

А. Дронь у назві книги використовує пряму вказівку на Е. Гемінгвея, але водночас наголошує, що письменник, який не жив у ХХІ столітті, нічого не знає і вже не довідається про сучасну війну, як й інші класики світової літератури. Український письменник-доброволець вказує, що світ ще не бачив такої жорстокості, як зараз. Тому стиль викладу подій часто уривчастий, адже автор, зосереджений на миттєвос-

тях, у яких багато болю й страху, що передає природу травматичного досвіду.

Водночас А. Дронь окреслює політичні виміри, чітко маркує простір: окупант-агресор, який чинить насильство, воїн-герой, який став на захист рідної землі. Письменник озвучує національні та особисті пріоритети, за які воює разом із побратимами. Війна і фронт описані як щоденна реальність: тут налагоджують побут, але не контролюють події; треба вижити поміж прильотами, наперекір ворогу і природнім умовам. Постійна загроза, небезпека смерті, втрати, жорстокість спонукають писати про те, «що таке війна для мене як особистості?», «що таке війна для моєї нації?».

А. Дронь чітко називає агресора і причини війни: «Це зробили люди. Їх десь 143 мільйони. росіяни. Це вони зробили вибір знищувати українців. Перетнули кордони України військовою технікою. Вбивають наших людей, руйнують наші будинки. Всі війни починають і ведуть люди. Цю війну – росіяни» [4, с. 17–18]. Письменник вказує, що є країна-агресор, а її громадяни – ті, хто веде або фінансує цю війну, тому вони всі несуть відповідальність за ці події, за смерть, адже вбивають невинних. Українці рятують простір рідного Дому, власну ідентичність, тому ця війна як священна. Не випадково в книзі А. Дроня з'являється образ Бога, який невидимо поряд з кожним воїном як побратим, лікар або волонтер. Війна передбачає готовність пожертвувати собою заради інших, а пролита кров набуває сакрального значення: «Коли температура -20 °С, і кожного дня когось вбивають, але хворі й перемучені солдати обирають не відмовлятися від наказу, а знову й знову залазити в окопи, мерзнути і пильнувати ворога – це така Служба Божа, якої не зустріти в жодному храмі» [4, с. 19]. Християнські рефлексії звучать як сповідь, а відомі євангельські істини – то вже не просто теорія, а щоденна практика.

Не випадково один з есеїв називається «Господь Окопний». Початок твору нагадує полеміку з відомим письменником Еріхом Марією Ремарком, який припустив, що в окопах на фронті немає атеїстів: «Така відома фраза, а насправді – суцільна дурниця. Свого улюбленого атеїста я зустрів саме в окопах» [4, с. 13]. А. Дронь демонструє конкретний приклад із воєнних буднів, розповідаючи історію побратима на позивний Турист, який заявляв, що повірить у Бога лише на межі життя і смерті, якщо матиме можливість Його побачити. Згодом Турист отримав важке поранення і тривалий час залишався в окопі, звідки бійця довго не могли визволити через щільний вогонь ворога. Проте побратими не покинули його, ризикували власним життям, щоб врятувати. Туриста евакуювали, і він вижив, але цей порятунок так і не став для чоловіка свідченням існування Бога. Відсутність реального і видимого образу Всевишнього до-

зволюла йому залишатися атеїстом. На думку автора, Турист так і не зрозумів, що Бог часто приходиться в образі звичайних людей:

– «Щось розглядав там, – питаю, – на межі життя і смерті?

– Та, – каже Турист, – всьо, як я говорив. Не побачив жодного Бога, то вже, певне, так ніколи і не повірю.

Оце і все, що треба знати про питання віри і невіри» [4, с. 14].

А. Дронь вказує, що для нього порятунок побратима був чітким проявом Божої присутності. У такий спосіб письменник показав різницю в світогляді віруючої та невіруючої людини: одна й та ж ситуація стає доказом протилежних позицій, довкола яких на фронті не дискутують. У такий спосіб літературні ремінісценції з Еріхом Марією Ремарком виходять за межі окремої події, а набувають філософського характеру.

А. Дронь вказує, що неодноразово чув риторичні запитання: «Як Бог міг допустити таке?»; «Де Бог, коли люди гинуть?». Ці питання асоціативно перегукуються з відомим висловлюванням Ф. Ніцше, що «бог помер», тому більше не існує моральних Абсолютів. А. Дронь вважає, що це надто спрощений погляд на життєві виклики. На думку письменника, Бог ніколи не залишається осторонь, він у кожному воїні, у поранених, у вбитих, у полонених, він «наш Окопний Господь», «...до якого ми маємо стільки претензій і запитань. Із нами обстріляний, з нами втомлений» [4, с. 19]. Війна дозволяє пізнати Бога через ближнього. У такий спосіб з'являються біблійні ремінісценції. Р. Харчук зауважила, що не випадково позивний в А. Дроня – Давид, бо це промовистий «натяк на царя Давида, який поборов Голіафа і об'єднав Ізраїль довкола Єрусалима» [10].

Висновки. У збірці малої прози «Гемінгвей нічого не знає» А. Дронь не лише відтворює власний воєнний досвід, а й вдається до ремінісценцій, художньо дискутуючи з відомими авторами. Він веде уявний діалог із всесвітньовідомими письменниками (Е. Гемінгвеем та Ремарком), які писали про війну, проте не уявляли, якими жорстокими будуть війни у XXI столітті. Героїзм українців, які борються, щоб не втратити власну ідентичність, воюють із великою армією, залишиться загадкою для багатьох народів, і «Гемінгвей нічого не знає» про те, як українцям вдалося вистояти. А. Дронь демонструє, що основне призначення творів на воєнну тематику це спільне проживання травматичного досвіду, який закарбувався в пам'яті автора і читачів.

Письменник не просто описує війну, а вкотре переживає важкі моменти: рятує побратимів, відчуває холод, страх, переживає втрати. Але це все дозволяє йому вести полеміку і впевнено відповідати на запитання, де в ці моменти перебуває Всевишній. У творах А. Дроня Бог є тим, хто ніколи не покидає людину, бо він не абстрактна ідея, а побратим, медик, а також сила духу в поранених, що вказує на біблійні ремінісценції. Війна, безперечно, є проявом жорстокості, зла, заздрості, зажерливо-

сті, проте відкриває простір свободи і вибору для тих, хто боронить Батьківщину. Свідчення письменника, його досвід безпосередньо поєднуються з досвідом читачів, а художній діалог розширюється через ремінісценції, пов'язані з критичним переосмисленням канонів. Усе це формує змінені парадигми сприйняття війни: тепер читач отримує не романтизований або ідеологізований образ бойових дій, а живий, конкретний досвід, де героїзм і трагізм, віра і сумнів, виживання і смерть співіснують у нових жорстоких вимірах війни. А література як вид мистецтва фіксує і художньо переосмислює воєнні події, намагаючись трансформувати травматичний досвід у культурний.

Література

1. Брославська Л. Індивідуалізація концепту ВІЙНА в ідіодискурсі Ернеста Хемінгуея. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов.* 2017. Вип. 85. С. 65–71. URL: <https://periodicals.karazin.ua/foreignphilology/article/view/9476/8999>
2. Герасименко Н. Сучасна воєнна проза: жанрово-стильова типологія. *Слово і час.* 2023. №3 (729). С. 35–49. URL: <https://lnk.ua/x4LXr004n>
3. Горболіс Л. Читання як самозбереження реципієнта. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологічна.* 2016. № 24. Том 1. С. 126–129. URL: <https://lnk.ua/xVm8vpbev>
4. Дронь А. Гемінгвей нічого не знає [Текст] : коротка проза. Львів: Видавництво Старого Лева, 2025. 168 с.
5. Єшкілев В. З війни на Донбасі почнеться біографія не одного письменника. *У фокусі.* 17.09.2014. URL: <http://www.dw.com/uk/a-17927985>
6. Поліщук Я. Реактивність літератури. Київ : Академвидав, 2016. 192 с.
7. Рябченко М. Комбатантська проза в сучасній українській літературі: жанрові та художні особливості. *Слово і час.* 2019. № 6. С. 62–74.
8. Сараєва О. Теорія наративу Юлії Крістєвої. *Культурологічний альманах.* 2024. № 2. С. 259–263. URL: <https://lnk.ua/b4A3W65VQ>
9. Смолянук В. Мілітарна культура українського суспільства: історія і сучасність. *Історико-політичні студії.* 2015. № 2. С. 88-97. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3ca15bd2-5ece-4372-9b0c-9cf71005bdf9/content>
10. Харчук Р. Про що мовчить Гемінгвей? *Збруч: електронний журнал.* 19.09.2025. URL: <https://zbruc.eu/node/122447>
11. Хороб С. Художнє слово, обпалене війною: українська антимілітарна проза про Першу світову війну. ...*Бо війна війною...* Спроба антології української прози про події Першої світової війни / упорядн. та

авт. передм. і прим. Степан Хороб. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2022. С. 5-7.

12. Шелюх О. Особливості сучасної літератури про російсько-українську війну. *Baltija Publishing*. 2023. С. 812–817. URL: <https://lnk.ua/be8AB1kV5>

13. Шутяк Л. Війна очима письменника Генріха Белля. *Національна спілка письменників України: електронний журнал*. 08.12.2022. URL: <https://nspu.com.ua/novini/vijna-ochima-pismennika-genriha-bellya/>

ARTISTIC REMINISCENCES IN ARTUR DRON'S BOOK "HEMINGWAY KNOWS NOTHING"

Nataliia Vivcharyk, Khrystyna Borovska

Vasyl Stefanyk Carpathian National University;

76015, Ivano-Frankivsk, Shevchenko St., 57

e-mail: vivcharik@ukr.net

The article explores artistic reminiscences in the book "Hemingway Knows Nothing" by contemporary Ukrainian writer Artur Dron. It demonstrates that the title of the collection, as well as the titles of the short stories and essays within it, are symbolic and contain both direct and indirect parallels — in particular, with works of world literature, as well as biblical allusions. As a result, a context is created that helps emphasize the causes and brutality of the modern war.

The realistic portrayal of events, the prototypes of the characters, and the dialogic nature of the narration point to the author's need to artistically comprehend and reveal his own experience gained during the war, to record facts and testimonies from both military personnel and civilians. The use of code names, meaningful titles, and symbolic details contains hidden meanings and contributes to the expansion of the thematic scope.

The ideological and artistic analysis of the short prose from A. Dron's collection "Hemingway Knows Nothing" illustrates that the writer seeks to depict the tragedy of war through the portrayal of both individual human lives and the global transformations caused by these tragic events. Through the expressive title of the collection and its constituent works, the author encourages readers to reflect on the socio-political preconditions of military conflicts, addressing issues of heroism and loss, and the preservation of national memory about those Ukrainians who changed the course of history by resisting totalitarianism and defending democratic principles.

Keywords: *modern Ukrainian literature, reminiscences, issues, theme, author, image, war, character, symbol, detail.*